

โรคปากและเท้าเปื่อย (FMD) : แนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน

โดย ผศ.น.สพ.ดร.ดุสิต เลاهشินณรงค์ (อจ.ไต้ง)

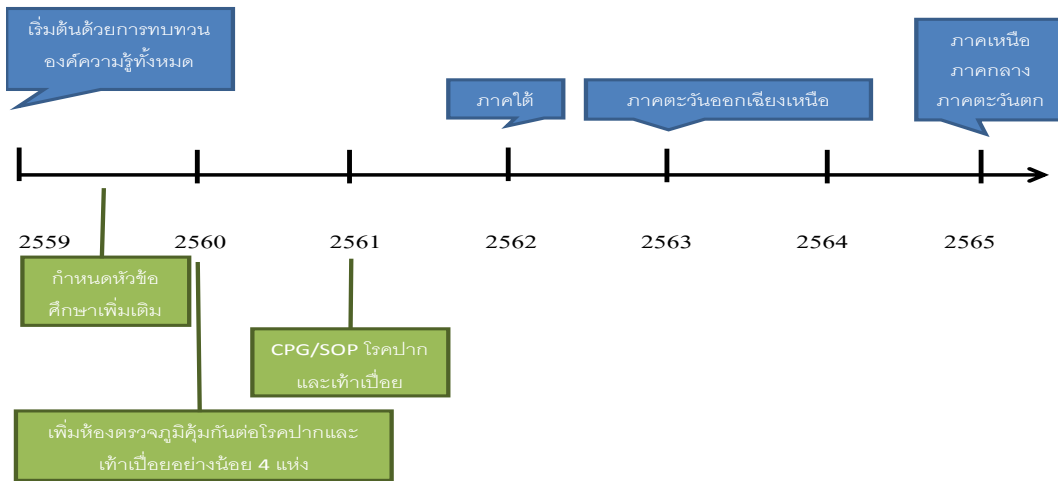
โรคปากและเท้าเปื่อย เป็นโรคประจำถิ่นซึ่งระบาดเป็นระยะ ๆ ในสุกร อย่างไรก็ตามการระบาดมักพบไม่รุนแรงหรือระบาดไม่นาน แต่ล่าสุดการระบาดของโรคนี้สร้างความเสียหายอย่างมากและระบาดต่อเนื่องยาวนานกว่าครึ่งปี ฟาร์มที่เคยพบการระบาดสามารถเป็นซ้ำได้ แตกต่างจากอดีต ทำให้ต้องกลับมาคิดทบทวนถึงมาตรการต่าง ๆ ต่อโรคนี้ สมาคมสัตวแพทย์ควบคุมฟาร์มสุกรไทยได้ประชุมหารือในคณะกรรมการ ซึ่งเห็นว่าสมาคมฯ ควรเชื่อมประสานทุกภาคส่วนมาร่วมประชุมหารือ เพื่อให้สามารถจัดการกับโรคนี้ได้อย่างยั่งยืน โดยมีการนัดประชุมหารือกัน 2 ครั้ง ครั้งแรกวันที่ 5 เม.ย. 2559 และครั้งที่ 2 วันที่ 28 มิ.ย. 2559 โดยจัดขึ้นที่โรงแรมเดอะสุโกศล

การประชุมครั้งแรกเน้นการหาแนวทางและแผนงานการจัดการปัญหาโรคปากและเท้าเปื่อยอย่างยั่งยืน แนวทางการจัดการกับปัญหามีตั้งแต่กรณีเกิดการระบาด ให้สัตวแพทย์ผู้ควบคุมฟาร์มแจ้งปศุสัตว์ และดำเนินการเก็บตัวอย่างเพื่อส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ แม้ว่าโรคนี้จะมีรอยโรคที่จำเพาะ แต่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะตรวจทางห้องปฏิบัติการเพื่อแยกโรค เนื่องจากมีโรคที่มีรอยโรคคล้ายกัน อีกทั้งควรแยกซีโรไทป์ เพื่อใช้เป็นข้อมูลทางระบาดวิทยา สำหรับฟาร์มควรทำลายสัตว์ป่วยติดเชื้อและฉีดวัคซีนปูพรม กรณีพบป่วยจำนวนมากอาจพิจารณาส่งสุกรเข้าโรงเชือดตามที่กรมปศุสัตว์กำหนดไว้ ฟาร์มในรัศมี 5 กิโลเมตรควรทำวัคซีนทันที

สำหรับแนวทางอย่างยั่งยืนนั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม สำหรับฟาร์มนั้นมุ่งเน้นไปที่มาตรฐานฟาร์ม ซึ่งหากฟาร์มได้รับมาตรฐานหรือปฏิบัติตามข้อกำหนดมาตรฐานฟาร์มจะช่วยป้องกันโรคได้ดีกว่า เนื่องจากความปลอดภัยทางชีวภาพเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของมาตรฐานฟาร์ม ส่วนภาครัฐได้แก่กรมปศุสัตว์และมหาวิทยาลัยมุ่งเน้นการให้ข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน มีห้องปฏิบัติการที่รองรับการตรวจโรคได้ทันทั่วทั้ง ตลอดจนการผลิตวัคซีนให้เพียงพอและมีคุณภาพ ทั้งนี้สามารถ **สรุปแนวทางได้ดังรูปที่ 1** ตลอดจนกำหนด **ระยะเวลาการทำงานไว้ดังรูปที่ 2**

รูปที่ 1 สรุปแนวทางการจัดการโรคปากและเท้าเปื่อยอย่างยั่งยืน

รูปที่ 2 กำหนดระยะเวลาการทำงานเพื่อการจัดการโรคปากและเท้าเปื่อยอย่างยั่งยืน

การประชุมครั้งที่ 2 มุ่งเน้นเรื่องการตรวจวินิจฉัย การตรวจระดับภูมิคุ้มกัน และห้องปฏิบัติการ ในครั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทำให้ได้ข้อสรุปที่จะทำให้การจัดการโรคปากและเท้าเปื่อยทำได้ดียิ่งขึ้น

ศูนย์อ้างอิงโรคปากและเท้าเปื่อยภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นหน่วยงานหลักด้านการตรวจวินิจฉัยโรค การตรวจวินิจฉัยทำได้ทั้งแบบตรวจหาเชื้อหรือแอนติเจน และการตรวจหาภูมิคุ้มกันหรือแอนติบอดี การตรวจนิยมใช้ LP ELISA ซึ่งเหมาะกับการตรวจวินิจฉัยประจำ การตรวจความเหมาะสมของวัคซีนจะพิจารณาจากค่า R ซึ่งเป็นการตรวจสอบความเหมาะสม นอกจากนี้ยังมีการหาลำดับเบสของเชื้อที่ตรวจได้ โดยจะเพิ่มจำนวนสายสารพันธุกรรมของยีน VP1 จากนั้นนำไปหาลำดับเบสและตรวจสอบความเหมือนกับสายลำดับเบสที่มีการเผยแพร่ เพื่อจะได้ทราบว่ามีความเหมือนหรือต่างกันเพียงใด และวัคซีนที่ใช้อยู่ยังคุ้มโรคหรือไม่

การประชุมครั้งที่ 2 นี้ยังมีการพูดคุยกันเรื่องวัคซีน ทำให้ทราบว่าฟาร์มที่พบโรคนั้นมีทั้งที่ทำวัคซีนของกรมปศุสัตว์และบริษัท จึงทำให้แม้ทำวัคซีนแล้วก็ยังคงพบการระบาด ตลอดจนการเก็บตัวอย่างเพื่อส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ ที่ผ่านมาจากฟาร์มเก็บตัวอย่างไม่ดี ทำให้ตัวอย่างเสียหายก่อนถึงห้องปฏิบัติการ

สำหรับการจัดตั้งห้องปฏิบัติการเพื่อตรวจวินิจฉัยนั้นสามารถทำได้ แต่ควรเป็นห้องปฏิบัติการที่มีระดับความปลอดภัยทางชีวภาพระดับ 2+ หรือ 3 (BSL2+ - BSL3) สำหรับการเพาะเลี้ยงเชื้อไวรัส หากจะทำการตรวจด้วยเทคนิคระดับโมเลกุล และการสกัดสารพันธุกรรม ควรระวังการปนเปื้อนเชื้อไวรัสสู่สิ่งแวดล้อม สำหรับการตรวจด้วยวิธี ELISA นั้นสามารถทำได้โดยห้องปฏิบัติการทั่วไป นอกจากนี้การเพาะเลี้ยงเชื้อไวรัสต้องมีการรายงานและปฏิบัติตามพรบ.เชื้อโรคและพิษจากสัตว์ พ.ศ.2558 ด้วย

ที่ประชุมเห็นสมควรขยายจำนวนห้องปฏิบัติการที่สามารถตรวจด้วยวิธี ELISA โดยขอให้ทางศูนย์อ้างอิงโรคปากและเท้าเปื่อยฯ ช่วยจัดเตรียมชุดตรวจ LP ELISA ด้วย ตลอดจนการจําแนกการปฏิบัติการ ทั้งนี้ทางศูนย์อ้างอิงโรคปากและเท้าเปื่อยฯ จะได้นำไปพิจารณาและเตรียมความพร้อม

การประชุมทั้ง 2 ครั้งของสมาคมฯ ได้รับความร่วมมืออย่างดีจากทุกภาคส่วน ด้วยมุ่งหวังจะทำให้เกิดความกระจ่าง
สร้างความร่วมมือ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้ประเทศไทยปลอดจากโรคปากและเท้าเปื่อย และเป็นผู้นำในภูมิภาคเอเชีย
ตะวันออกเฉียงใต้ในเรื่องการผลิตปศุสัตว์